

„Sme za demokraciu.“ Kanonik Andrej Cvinček a jeho percepcia a realizácia demokracie*

PETER OLEXÁK

“We are for democracy.” Canon Andrej Cvinček and his perception and realization of democracy

DOI: <https://doi.org/10.54937/kd.2022.13.2.273-290>

ABSTRACT: This paper focuses on the years 1945 – 1948. The Slovak historiography calls this era the “people’s democracy”. A people’s government and democracy itself were supposed to be the cornerstones of post-war Czechoslovakia. The word “democracy” had not only been used very often in public by the organiser of the Slovak people’s uprising (Slovenské národné povstanie), but it was a keyword in all important political documents. Those intellectuals who were part of the revolution were fighting for a functioning democratic system, plurality, free elections, a pluralistic party system and a government that was approved by parliament. These ideals first materialized in the foundation of the Slovenská národná rada (National Council of the Slovak Republic) and the founding of the Demokratická strana (Democratic Party in Czechoslovakia) in Banská Bystrica. Andrej Cvinček, a canon from Nitra (Slovakia), was an active player in this process. Cvinček was not only a politician with a Christian background, he was a politician who stood up against secular tendencies within the state and was a proponent of conservative political opinions. Cvinček was a forceful advocate of the Christian weltanschauung and the axioms, principles, and interests of his church and religious bodies and organizations. This paper wants to analyze his view on and perception of democracy in post-war Czechoslovakia. Cvinček was hinting at the extreme divergence of what communists described to be a people’s democracy and the very communist reality: this was a warning of what to expect from the immanent rise of totality. Simultaneously, we need to raise the question of whether changes in the political system and society had an impact on the convictions and the career of a politician that was fighting for church interests and Christian principles. This paper is based on materials kept in archives, press articles of his time, and memoirs of his contemporaries. The aim of this paper is, to a lesser extent, to portray his political career, but the focus is being laid on the creation of a typology of how he perceived and understood democracy and how democratic ideas were implemented in the given years 1944 – 1948..

Keywords: Andrej Cvinček, Democratic party, Catholic Church, democracy, Czechoslovakia

Výraz „ľudová demokracia“ označuje historické obdobie, ktoré trvalo v Československu (ČSR) medzi rokmi 1945 – 1948 a pod týmto názvom prešlo aj do domácej,

* Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0345/20 Andrej Cvinček – kňaz a politik.

resp. československej historiografie.¹ Tento príspevok analyzuje vnímanie demokracie a jej uskutočňovanie Andrejom Cvinčekom², ktorý bol jedným z kľúčových predstaviteľov slovenských demokratov na vtedajšej politickej scéne. Je to zaiste dôležité, keďže obsah, ale aj nazeranie na demokraciu v povojnovej ČSR sa vyvíjali a neboli celkom jednoznačné.

Na počiatku skúmaného obdobia existovalo presvedčenie, že vláda ľudu a demokracia musia tvoriť základné kamene obnovenej ČSR. Demokracia bola najčastejšie používaným slovom, zaznievajúcim na stretnutiach organizátorov Slovenského národného povstania (SNP), na ktorých sa zúčastňoval i kanonik Cvinček a rovnako ho obsahovali všetky kľúčové politické dokumenty toho obdobia.³ Intelektuálni revolucionári sa zasadzovali za nastolenie demokracie, straníckej plurality, slobodných volieb, koaličného systému a parlamentnej vlády. K najviditeľnejším prejavom tejto snahy v straníckom a politickom systéme na Slovensku patrili vznik ilegálnej Slovenskej národnej rady (SNR) a konštituovanie Demokratickej strany (DS), resp. Demokratického klubu/bloku, ktorý vznikol počas SNP v Banskej Bystrici.⁴

Paradoxne, dôvodom vzniku DS, resp. to čo ho urýchlilo, bola obava o budúcnosť demokracie.⁵ Komunisti od SNP krok za krokom pracovali na vytváraní totalitného systému, čo neušlo pozornosti niekoľkých politických aktivistov, medzi ktorými bol i kanonik Cvinček. DS vznikla ako reakcia na splynutie dvoch ľavicových strán: Sociálnodemokratickej strany a Komunistickej strany Slovenska (KSS).⁶ Keďže reštaurácia politického systému predmníchovskej ČSR nebola možná, v DS

¹ Tento termín sa objavil už v programových vyhláseniach všetkých politických strán v tomto období. Nielen KSS či DS, ale aj Strana slobody, Strana práce a Sociálna demokracia deklarovali „*sme za ľudovú demokraciu*“, resp. „*vychádzame z princípu ľudovej demokracie*“. Programy politických strán tohto obdobia publikoval ŠUTAJ, Stefan. *Občianske politické strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948*. Bratislava : Veda, 1999.

² Andrej Cvinček sa narodil 27. 11. 1880 v obci Olešná, okr. Čadca, zomrel 16. 5. 1949 v Nitre, kde je aj pochovaný. Študoval na gymnáziu v Žiline, Nitre a Ostrihome. Teológiu absolvoval na univerzite v Budapešti. Kňazskú vysviacku prijal v roku 1904. Ako kaplán pôsobil v Novákoch, Hornej Súči, Zákopčí, v Čápure a Divíne. Od roku 1910 bol administrátorom farnosti v Mojčíne a od roku 1917 administrátorom farnosti v Krásne nad Kysucou, kde pôsobil od roku 1926 ako farár. Vtedy bol vymenovaný za nitrianskeho kanonika, v roku 1937 za pápežského preláta a v roku 1938 za apoštolského protonotára. V čase Rakúsko-Uhorska patrili ku skupine slovenských, národne uvedomelých kňazov. Bol aktívnym členom Spolku sv. Vojtecha a po prevrate sa ako člen výboru zaslúžil o obnovenie jeho činnosti. Zapojil sa aj do politického života. Najprv bol prívržencom autonómistickej Slovenskej ľudovej strany. V roku 1925 stál pri zrode pobočky Československej strany ľudovej na Slovensku vedenej Martinom Mičurom, a dostal sa do jej predsedníctva. Od 5. 12. 1928 bol poslancom tejto strany v Krajinskom zastupiteľstve.

³ GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek et al. *Jozef Lettrich a jeho doba*. Martin : Nadácia Jozefa Lettricha, 2016, s. 43.

⁴ Členovia DS sa až do apríla 1945 nazývali demokratický blok, resp. demokratický klub, ktorý vznikol pri Slovenskej národnej rade (bola vytvorená po Vianočnej dohode, ktorá bola prijatá v decembri 1943 komunistami a členmi občianskych a sociálno-demokratických skupín). Ustanovujúci zjazd strany sa konal 4. – 5. apríla 1945 v Košiciach, predsedom sa stal Ján Ursíny a strana odvtedy vydávala denník *Demokrat*. Viac k dejinám DS aj s podrobnou literatúrou: SYRNÝ, Marek. *Slovenskí demokrati 44-48 – Kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944-1948*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2010.

⁵ Teba však povedať, že v dobových prejavoch existujú náznaky pokusov o vytvorenie DS už začiatkom roka 1944. LETTRICH Jozef. *O Slovenskej národnej rade*. Bratislava : Povereníctvo SNR pre informácie, 1945, s. 24 – 25.

⁶ Zlúčili sa 17. 9. 1944.

sa združili neľavicové občianske skupiny, angažujúce sa v protifašistickom odboji. Z pohľadu politického zloženia popri slovenských agrárnikoch (členovia zaniknutej Agrárnej strany boli hlavnými iniciátormi jej vzniku) v DS našli miesto i slovenskí národnári, stúpenci českoslovakizmu, ale tiež ľudáci, ktorí nemohli ani len pomyslieť na obnovenie svojej strany.⁷ Keďže bývalí ľudáci v DS tvorili pomerne značnú skupinu, český politický tábor ju považoval za novú verziu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HLSL).⁸ Dalo sa očakávať, že ideologicky pomerne pestré zoskupenie bude zdrojom napätí v názoroch na spoločnosť, vedenie politiky, demokraciu či jej zavedenie a udržanie. Otázne bolo, ako to zvládnuť. Napriek evidentnej heterogenosti strana bola navonok jednotná a v prvom období aj pomerne súdržná.⁹

Nitriansky kanonik Andrej Cvinček bol jedným z jej prvých členov. Podobne ako väčšina jeho straníckych kolegov nebol v politike žiadnym nováčikom. Medzi rokmi 1904 – 1925 sa angažoval v Slovenskej ľudovej strane (SLS), ale kvôli nesúhlasu so straníckymi, no najmä štátotvornými predstavami Andreja Hlinku krátko pred voľbami v roku 1925 z nej vystúpil.¹⁰ Kritizoval Hlinkovu náchylnosť k autoritatívnemu správaniu a podkopávaniu „československej národnej a štátnej jednoty.“¹¹ Väčšie možnosti videl v Československej strane lidovej (ČSL). Pri príležitosti päťdesiatych narodenín v rozhovore pre denník *Ludová politika* povedal, že mu bol bližší demokratický spôsob vedenia ČSL, než posilňovanie vodcovského princípu v SLS, ktorá do voľieb v roku 1925 vstúpila so zmeneným názvom – HLSL.¹²

Spolu s Martinom Mičúrom založil slovenskú odbočku ČSL a do roku 1938 bol jej podpredsedom. Vypracoval cirkevno-politickú časť programu. Ideologické piliere programu tvorili česko-slovenská vzájomnosť, kresťanský solidarizmus, podpora krajinskému zriadeniu, boj proti autonómii, pozdvihnutie hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho života na Slovensku, ale aj otázka postavenia žien.¹³

Ako člen ČSL sa po prvých krajinských voľbách v roku 1928 stal poslancom Krajinského zastupiteľstva a zasadal v jeho dvoch výboroch: okresy a živnostenské záležitosti. Angažoval sa pri presadzovaní pozemkovej reformy a bol tiež súčasťou vládnej skupiny, zaoberajúcou sa úpravou hraníc rímskokatolíckych diecéz.¹⁴ Okrem iného presadzoval zrušenie Rožňavskej diecézy a vytvorenie gréckokatolíckej

⁷ Členovia SNR s okamžitou platnosťou rozpustili HSEL, Deutsche Partei. Magyar Nemzeti párt, Hlinkovú gardu, Hlinkovu mládež, Freiwillige Schutzstaffeln, ale aj iné totalitné zložky a pridružené organizácie. Ich majetok prepadol v prospech štátu a členstvo sa trestalo odňatím slobody so značným peňažným postihom. ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 35 – 38.

⁸ SYRNÝ, Marek. Jesenná politická kríza na Slovensku v roku 1947. In PODOLEC, Ondrej (ed.). *Február 1948 a Slovensko. Zborník z vedeckej konferencie Bratislava 14. – 15. február 2008*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2018, s. 127.

⁹ SYRNÝ, *Slovenskí demokrati*, s. 49.

¹⁰ MARTÁK, Michal. Andrej Hlinka a Martin Mičura – k začiatkom ich politického i osobného vzťahu. In LETZ, Róbert. – STANO, Pavol (ed.). *Národe môj : Pamätnica 150. výročia narodenia Andreja Hlinku*. Bratislava : PostScriptum, 2015, s. 141.

¹¹ Prečo nelikvidujeme, čili čo chce Československá strana ľudová na Slovensku. In *Ludový chýrnik*, 1927, roč. 2, č. 10, s. 3-6.

¹² Náš jubilant. In *Ludová politika*, 1930, roč. 5, č. 9, s. 4.

¹³ Smernice Čslov. ľudovej strany na Slovensku. In *Ludová politika*, 1925, roč. 1, č. 3. s. 1.

¹⁴ OLEXÁK, Peter – ŽLNAY, Stanislav. Realizácia Modu vivendi – aktéri a rozpory v Rožňavskej diecéze. In *Disputationes scientificae Universitatis Catholicae in Ružomberok*, 2021, roč. 21, č. 4, s. 43 – 56.

líckeho biskupstva. Už vtedy minister zahraničných vecí Edvard Beneš považoval Cvinčeka za vhodného kandidáta na arcibiskupa, no zároveň si uvedomoval jeho nepopulárnosť na Slovensku, a to nielen kvôli členstvu v ČSL, ale i lojalite k česko-slovenskej vláde.¹⁵

Keďže Cvinček bol zástancom československej vzájomnosti, po Mníchovskej dohode a vyhlásení autonómie Slovenska sa stiahol z politického života a v rokoch 1939 - 1945 dodržiaval kritický odstup od politiky a smerovania Slovenska. Zapojil sa do odboja a stal sa členom odbojovej skupiny, ktorú v lete 1943 sformoval Vavro Šrobár.¹⁶ Skladala sa z predmníchovských politikov, slovenských intelektuálov a vysokých vojenských funkcionárov. Cvinček patril do jej dvanásčlenného jadra, ktoré malo za úlohu udržiavať kontakty s prezidentom Benešom a predstaviteľmi exilovej vlády v Londýne.¹⁷ Cvinček vzhľadom na svoju politickú minulosť v ČSL spolupracoval s bývalými straníckymi kolegami (najmä s mons. Janom Šrámkom) a mladšou politickou generáciou, ktorá sa aktivizovala v ČSR v tridsiatych rokoch. Program skupiny tvorili myšlienky právnej kontinuity ČSR, demokracie a československého štátu. Ján Beharka, ktorý bol Cvinčekovým spolupracovníkom, na margo toho povedal, že „na Slovensku existuje iba jeden odboj a ten je československý.“¹⁸ Inými slovami to znamenalo, že jeho členovia sa hlásili k predmníchovskej ČSR a podnikali kroky, ktoré by zaručili, aby sa už viac nemohli zopakovať udalosti z roku 1938. S tým sa spájala obnova demokracie, hospodárske zmeny a usporiadanie národnostných problémov. Cvinček mal tiež kontakty s členmi odbojovej skupiny Flora (najmä s Jánom Beharkom). Podobne ako ostatní bol v tom období príležitostne monitorovaný bezpečnostnými orgánmi, ale zatknutiu sa dokázal vyhnúť.¹⁹ Nemal záujem o odbojovú činnosť, ako ju chápali komunisti. Nesúhlasil s organizovaním násilných akcií, diverznou činnosťou a zakladaním siete revolučných výborov.²⁰

Hoci sa počas existencie Slovenskej republiky vyhýbal verejným politickým prejavom, vďaka udalostiam v súvislosti so SNP znova vystúpil na politickú scénu zásluhou novej straníckej platformy, ktorú tvorila DS.

Spôsob akým Cvinček vnímal demokraciu, bol ovplyvnený tým, že bol hlboko zakotvený v cirkevnom prostredí a svoje inšpirácie čerpal práve odtiaľto. Od roku 1904 bol katolíckym kňazom, v roku 1937 mu pápež udelil čestný titul pápežský prelát a v roku 1938 apoštolský protonotár. Reflektovanie demokracie prenikalo do cirkvi konvenčnejším a tradičnejším spôsobom. Vychádzalo z učenia pápežov

¹⁵ ČECHOVÁ, Františka. K problematike farských patronátov v Nitrianskom biskupstve za episkopátu Karola Kmeťka. In *Historický časopis*, 2007, roč. 55, č. 3, s. 476.

¹⁶ Viac k odbojovej činnosti Vavra Šrobára napr. BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 - 1944. In PEKŇÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012, s. 538 - 543; FREMAL, Karol - MIČEV, Stanislav. Dr. Vavro Šrobár v odboji a SNP (1943 - 1945). In PEKŇÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár, politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012 s. 544 - 566.

¹⁷ BARANOVÁ, Odbojová činnosť, s. 539.

¹⁸ BEHARKA, Ján. Moje reminiscencie na SNP. Kto robil odboj a povstanie. In KVETKO, Martin - LIČKO, Miroslav. *Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní*. Toronto : Stála konferencia slovenských demokratických exulantov, 1976, s. 155.

¹⁹ Archiv Ministerstva vnútra (ďalej AMV), Praha, f. 2M, č. 12828.

²⁰ Nepodarený kompromis. In *Partizán*, 1946, roč. 2, č. 49, s. 5.

a malo skôr podobu sociálnej náuky. Cirkev s rozvojom moderných voliteľných demokracií vyjadrovala optimizmus ľudovej suverenity, ale tá sa mala udržiavať v podriadenosti voči cirkvi. Cvinček sa s týmto hlboko stotožňoval a potvrdzoval to vo svojej politickej publicistike.

Je známe, že v cirkevnom prostredí sa udalosti SNP nekomentovali iba vo vzťahu k povojnovému osudu národa, ale nezanedbateľným bol vzťah ku katolíckej cirkvi.²¹ Cvinček ako člen SLS a potom ČSL bol kresťanským politikom. Vzhľadom k tejto skutočnosti v maximálnej miere zohľadňoval kresťanský svetonázor, postavenie a záujmy cirkvi, náboženských a cirkevných organizácií. Bolo pochopiteľné, že náčrt programových téz DS, ktoré začiatkom októbra 1944 publikoval denník *Čas*, znel rušivo. Pre Cvinčeka bolo nemalým prevrpením, keď predseda DS Ján Ursíny napísal, že Slovensko sa bude opierať o ZSSR ako najmohutnejšiu baštu slovenských národov a súčasne vyslovil „*potrebu zvážiť zrelosť doby pre rozluku cirkvi od štátu.*“²² Medzi slovenskými katolíckymi biskupmi sa rozprúdila diskusia o budúcnosti Slovenska spojená s obavami o cirkev.

Cvinček sa preto pokúsil obnoviť činnosť ČSL na Slovensku a začal rokovať s Jánom Šrámkom. Jeho pokusy však stroskotali, a to nielen preto, že tomu zabránili komunisti, ktorí ovládali Národný front (NF), ale aj preto, že Šrámek po udalostiach z roku 1938 nemal záujem o príchod ČSL na Slovensko. Cvinček to opísal v liste bratislavskému advokátovi Milanovi Fričovi s neskrývaným sklamaním: „*So šrámkovcami sa do politickej práce zapojiť nedá. Urobil som všetko, čo sa dalo. Nenašiel som porozumenie ani u Šrámka ani u Hálu. Majú malý záujem o katolíkov na Slovensku, lebo majú zlé skúsenosti pred roka 1938 a o obdobie potom ani nevravia.*“²³ Snahy o obnovu kresťansko-sociálnej strany definitívne skončili. Na druhej strane Cvinček zrejme vďaka tomu pochopil potrebu užšieho spojenia s DS aj za cenu, že bude v nej musieť pracovať na prekonávaní konfesijných rozdielov. Zrejme sa domnieval, že časom sa presadia demokratické hodnoty a vytratí sa neochota diskutovať o potrebách katolíkov na Slovensku.

Na rozdiel od Ursínyho bol proti sovietyzácii Slovenska, no bolo známe, že v minulosti nebol proti odluke cirkvi od štátu. Pred prijatím *Modu vivendi* (v roku 1928) nabádal, aby sa ČSR inšpirovala belgickou ústavou.²⁴ Belgická liberálna ústava z roku 1831 okrem odluky obsahovala záruku náboženskej slobody, ale tiež záväzok štátu financovať cirkevné školstvo a tlač. Udalosti v roku 1944 sa však uberali iným smerom. Ursínyom nadhodená odluka cirkvi od štátu mala mať iný obsah i zámer, čo Cvinček celkom správne pochopil a zrejme predvídal ďalšie smerovanie. Ako člen jadra odbojovej skupiny vedel o stretnutiach vo vile bývalého redaktora *Lidových novín* Mateja Joska, kde sa rokovalo o povojnovej spolupráci medzi komunis-

²¹ PRÍHODOVÁ, Edita. Kultúrna činnosť katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1948. Analýza kultúrnych časopisov *Nová práca* a *Verbum*. In *Kultúrne dejiny*, 2016, roč. 7, č. 2, s. 257 – 287.

²² *Čas*, 1944, roč. 1, č. 4, s. 1; Celý program DS sa nachádza napr. i v zbierke dokumentov: PREČAN, Viliam. *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965, s. 620 – 626; ŠUTAĽ, Občianske politické strany, s. 91 – 97.

²³ LA SNK, Martin, Andrej Cvinček, sig. 65A2.

²⁴ Archiv Ministerstva zahraničných vecí (ďalej AMZV), Praha, f. Druha sekce (1918 – 1939), 3. od., k. 48, Zápisnica zo zasadnutia vládnej komisie, 26. júna 1928.

tami a nekomunistami.²⁵ Gustáv Husák, ako jeden z aktérov stretnutí, napísal, že „*Lettrich i Ursíny chcú plne s komunistami spolupracovať aj v sovietskych pomeroch, ktoré u nás po vojne očakávali alebo lepšie povedané, ktorých sa obávali.*“²⁶ Taktika NF, o ktorej sa diskutovalo na týchto stretnutiach, zohľadňovala spojenectvo komunistov a k demokracii sa hlásiacich organizácií proti spoločnému nepriateľovi, ktorým bol fašizmus.

Ako to vyplýva zo zachovanej korešpondencie, Cvinček nebol pasívnym pozorovateľom povstaleckého diania, ale aktívne sa doň zapájal. Informoval biskupa Kmeťka, že cieľom komunistov bude oslabiť najreakčnejšie sily v krajine a pripraviť pôdu na boj za socializmus podľa Leninovho hesla: „*Boj za demokraciu je bojom za socializmus.*“²⁷

Povojnový politický vývoj bol nedokonalý. Zmena zahraničnopolitickej situácie a zvrat na východnom fronte ovplyvnili taktizovanie na vnútropolitickú scénu. Vzhľadom ku skúsenostiam so Slovenským štátom sa rozprávalo o demokratizácii krajiny, k čomu sa hlásili všetky odbojové skupiny vrátane komunistov.²⁸

Keďže na Slovensku existovali iba dva politické prúdy (komunisti a demokrati), existencia dvoch strán predstavovala veľké riziko pre demokraciu.²⁹ Ďalšie sklamanie prinieslo prvé spoločné vyhlásenie KSS a DS o poštátnení cirkevných škôl, rozpuštení katolíckych spolkov a organizácií i potrestaní klerofašistov. Hlavné slovo pri určovaní pravidiel nového politického systému prevzali komunisti, za ktorými stála víťaziaca veľmoc (ZSSR) s postupujúcou oslobodzujúcou armádou. Napriek pokusom demokratov spolupracovať s komunistami na princípoch ľudovej demokracie, komunisti boli ochotní prijať výzvu k spolupráci iba pod podmienkou, že nekomunisti sa im podriadia.³⁰ Ako sa to ukázalo po rokovaní v Moskve a po vyhlásení Košického vládneho programu, DS bola prinútená rešpektovať takéto stav.³¹

Tesne pred oslobodením Cvinček požiadal biskupa Andreja Kmeťka³², aby vydal pastiersky list. Mal povzbudiť kňazov, aby sa pridali k obnovenej ČSR a viedli k tomu i svojich veriacich. Cvinčekovi boli blízke imperatívy etiky, solidarity a spoločenskej angažovanosti.³³ Pri príležitosti Veľkej noci, ktorá v roku 1945 kolidovala s oslobodzovaním ČSR, tlačový orgán DS uverejnil aj príhovor košického biskupa Jozefa Čárskeho, v ktorom kľúčovými slovami boli pravda, sloboda a ochrana sla-

²⁵ ČULEN, Konštantín. *Vznik a zánik Demokratickej strany na Slovensku*. Middletown : Jednota Press, 1950, s. 5.

²⁶ ČERNÁK, Tomáš - SYRNÝ, Marek. *Husák, Vrcholy a pády (1945 - 1951)*. Bratislava : Marenčin PT, 2018, s. 102.

²⁷ LETZ, Róbert. Politický režim na Slovensku 1944 - 1948. Charakteristika režimu, jeho základné trendy vývoja k februáru 1948. In PODOLEC, Ondrej (ed.). *Február 1948 a Slovensko. Zborník z vedeckej konferencie Bratislava 14. - 15. február 2008*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2018, s. 110.

²⁸ Demokracia, komunisti a ČTK. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 17, s. 3.

²⁹ ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 17.

³⁰ LIČKO, Miroslav John. *Ako chutí cudzina*. Bratislava : Kaligram, 1999, s. 30.

³¹ LETZ, Róbert. *Slovensko v rokoch 1945 - 1948 na cestu ku Komunistickej totalite*. Bratislava : Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie v Bratislave, 1994, s. 21 - 22.

³² Pápež Pius XII. 11. 5. 1944 vymenoval Andreja Kmeťka za arcibiskupa *ad personam*.

³³ CVINČEK, Andrej. Slovenskí katolíci do budovateľskej práce! In *Katolícke noviny*, 1945, roč. 96, č. 18, s. 3.

bých.³⁴ Medzi biskupmi na Slovensku sa prejavovali obavy z ďalšieho možného vývoja v krajine.

V rámci premien spoločnosti dochádzalo k neočakávaným politickým zvratom. Vedenie KSS sa rozhodlo pre rázny úder, aby si katolícka hierarchia uvedomila, kto je po oslobodení novým pánom. Po prechode frontu bol biskup Ján Vojtaššák, ako bývalý podpredseda Štátnej rady, internovaný v Misijnom dome Božieho Slova v Štiavniku a 17. júla 1945 prevezený do budovy Krajského súdu v Bratislave. Kmeťko vyslal Cvinčeka, aby využil svoje politické postavenie a sondaľ v Bratislave, aké sú možnosti Vojtaššákovho prepustenia. Pri tejto príležitosti prebehlo niekoľko stretnutí s predsedom DS Lettrichom a katolíckym advokátom Ľudovítom Obtulovičom, ktorý prevzal Vojtaššákovu kauzu a vďaka kontaktom s komunistami sa mu ho podarilo dostať na slobodu.³⁵

Katolíci sa ocitli v centre politického záujmu DS i KSS. Nielen demokrati, ale aj komunisti vkladali veľké nádeje do prvých povojnových volieb, ktoré sa mali konať v máji 1946. Počas prípravy na voľby Klement Gottwald na jeseň v roku 1945 počas zasadnutia pléna UV KSČ povedal, že nedostatkom ľudovej demokracie je systém dvoch strán na Slovensku.³⁶ Komunistickej strane išlo predovšetkým o oslabenie DS a nastolenie nedemokratického režimu pod heslom „ľudovej demokracie.“ Komunistickú taktiku, aby vznikla tretia, nebolo možné považovať za dobromyseľný ústretový krok voči katolíkom.

Cvinček komunistom neveril.³⁷ Nezúčastňoval sa na prvých stretnutiach ohľadom vytvorenia kresťanskej strany, ktoré organizoval Pavol Čarnogurský s vedomím a podporou komunistov.³⁸ Myšlienke rozbitia DS bol naplno oddaný slovenský komunista Viliam Široký. Husák o ňom napísal: „Široký veril, že svojou taktikou položí DS na lopatky a KSS vyjde z volieb ako najsilnejší víťaz.“³⁹

V DS sa s prípravou na voľby začalo na jej prvom celoslovenskom zjazde v Martine 7. – 8. júla 1945. Cvinček sa v politických i straníckych štruktúrach DS integroval veľmi dobre. Bol členom Dočasného národného zhromaždenia a podpredsedom poslaneckého klubu DS (spolu s Jánom Lichnerom). Na zjazde došlo k väčším personálnym zmenám od vzniku strany. Namiesto Jána Ursínyho sa predsedom stal mladší a progresívnejší Jozef Lettrich, pričom po jeho boku sa objavili významné mená: Rudolf Frašťacký, Martin Kvetko, Andrej Cvinček, Jozef Styk, Fedor Hodža, Ján Lichner, Samuel Belluš, Štefan Kočvara, Ivan Pietor či Mikuláš Franek.

³⁴ ČÁRSKY, Jozef. Na Veľkú noc. In *Demokrat*, 1945, roč. 1, č. 12, s. 1.

³⁵ Povereníkom pre veci vnútorné bol komunista Július Viktory, s Ľudovítom Obtulovičom boli spolužiaci.

³⁶ LETZ, *Slovensko v rokoch 1945 – 1948*, s. 29 – 30.

³⁷ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 203/1945.

³⁸ Cvinček v októbri 1945 nebol prítomný na úvodných stretnutiach ohľadom novej strany. Nebolo tajomstvom, že od júla 1945 na jej programe pracoval Pavol Čarnogurský, ktorého prepustili z väzenia na príkaz Husáka, vtedajšieho predsedu zboru povereníkov. ČERNÁK – SYRNÝ, *Husák*, s. 100 – 106; LETZ, *Slovensko v rokoch 1945 – 1948*, s. 32.

³⁹ PETRANSKÝ, Ivan. Katolícka otázka v politike komunistickej strany a voľby roku 1946. In SYRNÝ, Marek et al. *Rok po vojne. Slovensko a Európa v roku 1946*. Banská Bystrica : Múzeum SNP v Banskej Bystrici, 2017, s. 186.

Lettrich považoval Cvinčeka za spojku medzi DS a katolíckou hierarchiou.⁴⁰ Rozprávalo sa o ňom ako o novom politickom vodcovi slovenských katolíkov, čomu zodpovedali i jeho verejné vyhlásenia.⁴¹ *Katolícke noviny* v novembri 1945 uverejnili Cvinčekovu výzvu k členom katolíckej cirkvi s názvom *Slovenskí katolíci do budovateľskej práce!* Pozícia slovenských katolíkov v politike bola však slabá, hoci z pohľadu systému tvorili viac ako tri štvrtiny slovenského národa. Cvinček v reflexii na tento nevyužitý potenciál, napísal: „*Toto si musia uvedomiť vedúci činitelia našej republiky. A to znamená, že bez katolíkov, alebo priamo proti katolíkom, nemôžu budovať konsolidované Slovensko.*“⁴² Išlo o to, aby sa katolícka populácia mobilizovala pri obrane kresťanských hodnôt a pozícií katolíckej cirkvi. Ak by sa katolíci dobre zorganizovali, mohli čokoľvek ovplyvniť.⁴³

Objektívne ťažkosti, ale aj vnútorné obavy spojené s hľadaním rovnováhy medzi odsúdením predchádzajúceho režimu a etablowaním sa ľudovodemokratického režimu v povojnovej ČSR viedli Cvinčeka k zdôrazňovaniu slobody, nezaujatosti, spravodlivosti, postavenia Slovenska v spoločnom štáte a sociálnych tém. V jeho vyjadreniach sa odrážalo sociálne učenie cirkvi, ktoré v roku 1943 nanovo zdefinoval Pius XII. v encyklike *Mystici corporis*. Pápež poukazyval na to, že modernú krízu spôsobilo nerešpektovanie základných princípov sociálneho poriadku. Obnova mala vychádzať z „*objektívneho a absolútneho univerzálneho poriadku, v ktorom sa realizuje Boží plán a zároveň ochrana osoby a jej práv.*“⁴⁴ Encyklika znela ako apel na kresťansko-demokratické strany, aby sa efektívne zapojili do realizovania plánu obnovy. Cvinček sa do toho pustil. V príhovore ku slovenským katolíkom vyslovil celý rad pozoruhodných myšlienok inšpirovaných pápežovou encyklikou. Význam spravodlivosti a pokoja bol v jeho príhovore jasne viditeľný, avšak jeho definícií chýbal vyložene demokratický koncept, hoci ho bolo možné tušiť v pozadí. Túto slabinu opravil Ivan Pietor, vtedajší povereník pravosúdia za DS. Sformuloval návrh politického programu pre slovenských katolíkov a poslal ho arcibiskupovi Kmeťkovi. Pietor prevzal Cvinčekov výpočet a doplnil: „*Sme dôslední demokrati a nevyhýbame sa ani novému pojatiu demokracie, ktoré sa zrkadlí v nedávno razenom pojme ľudovlády.*“⁴⁵

Vtedajší činitelia DS si osvojili Masarykovu definíciu demokracie: „*Demokracia je diskusia.*“⁴⁶ V politickom periodiku *Demokrat* sa prihlásili k jeho odkazu, no zároveň sebakriticky uznali: „*Masarykovmu slovu o demokracii sme často dosť dobre nerozumeli, nie preto, že by nebolo jasne povedané, ale preto, že nám dosť nevyhovovalo svojou mentalitou. Mnohí sme mysleli, že to znamená záplavu slov, obyčajné škriepky a neviazanosť vo vyjadrovaní. A on myslel svojim výrokom na slobodu slova, prejavu, jeho zodpovednosť i myslel na slovo tvorivé a vznešené, na také slovo, čo*

⁴⁰ STAŠKO, Jozef. Slovensko po druhej svetovej vojne, Aprílová dohoda r. 1946. Ontario : Good Books, 1977, s. 14.

⁴¹ ŠUTAĽ, *Občianske politické strany*, s. 366.

⁴² CVINČEK, *Slovenskí katolíci*, s. 3.

⁴³ ČERNÁK - SYRNÝ, *Husák*, s. 98.

⁴⁴ GUASCO, Maurizio. *I cattolici nel mondo contemporaneo (1922 - 1958)*. Milano : San Paolo, 1997, s. 150.

⁴⁵ Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA Prešov), f. Gréckokatolícke biskupstvo, k. 981, č. 999/1947.

⁴⁶ V skutočnosti Masarykov koncept demokracie vychádzal z Platónovej *Ústavy*. Porov.: Platón. *Ústava*. Preložil Radislav Hošek. Praha : Svoboda, 1993, s. 468.

by bolo nositeľom pojmov, dvíhajúcich úroveň života.“⁴⁷ Niektorí v prispôsobovaní si Masaryka zachádzali ešte ďalej.⁴⁸ Redaktor a čerstvý absolvent histórie Ondrej Halaga v marci 1945 v treťom čísle novozaloženého tlačového orgánu DS publikoval článok *Vláda ľudu víťazí nad diktatúrou*. Masarykovi pripísal slová: „Ježiš - nie Caesar!“⁴⁹ V novinách bolo vytlačené: „Ježiša nasledujúci Masaryk našiel Chelčického, Tolstého, Krasiňského, Dostojevského a stal sa propagátorom ľudovlády, ľudskosti, všečlovečenstva. [...] A my veríme, že po prejdení víchrice hnevu sa overí masarykovské heslo, tak blízke Ježišovi: ‚Pravda víťazí!‘“⁵⁰ Časté odvolávanie sa na Masaryka a jeho prispôsobovanie nevyhovovalo katolíkom v DS. Hoci prezident Masaryk vystupoval proti komunizmu a marxizmu, bol rovnako známy svojím antiklerikálnym zameraním.⁵¹

Bolo otázkou času, kedy sa prívrženci politického katolicizmu⁵² pokúsia založiť vlastnú stranu.⁵³ Cvinček bol síce výrazným reprezentantom katolíckeho krídla DS, ale nebol hlavným aktérom oživovania politického katolicizmu, a to aj napriek svojej pozícii či titulu apoštolského protonotára, ktorý mal kedysi Hlinka. Cvinček si na rozdiel do neho niesol so sebou čechoslovakistickú minulosť, ktorá mala blízko ku politickým predstavám prezidenta Beneša.⁵⁴ Poslanec Jozef Staško⁵⁵ pred súdom v roku 1948 povedal, že Cvinček založenie samostatnej politickej strany pre katolíkov odmietal.⁵⁶ Cvinček niekedy na jeseň v roku 1945 v rozhovore s Jánom Ursínyim prezradil, že chce byť súčasťou demokratickej línie DS.⁵⁷

Na druhej strane aj keď funkcionári DS boli prevažne evanjelici a do svojich radov sa snažili zapojiť neskompromitovaných katolíkov, po poštátnení školstva sa vzťah katolíkov k vedeniu strany začal meniť. Objavili sa názorové trenice, nedôvera, nevraživosť i občasné nepriateľstvá. S postupujúcou povojnovou konsolidáciou sa sformovala skupina, ktorá poukazovala na rozdielnosť koncepcií a predstáv nedostatočne reprezentujúcich záujmy katolíkov. Snahu nespokojencov podporovala KSS, ktorá sledovala rozštiepenie a oslabenie DS. Rovnako sa k tomu staval i NF.

Myšlienka vytvorenia katolíckej strany, ktorá by bola efektívnou politickou silou, našla priaznivý ohlas i medzi katolíckymi biskupmi.⁵⁸ Spišský biskup Vojtaššák

⁴⁷ Vzor demokracie. In *Demokrat*, 1945, roč. 1, č. 3, s. 4.

⁴⁸ ŠTOFANÍK, Jakub. Masarykov kult na Slovensku? Vznik Československa a formovanie republikánskeho naratívnu vo verejnom priestore. In *Kultúrne dejiny*, 2020, roč. 11, Supplement, s. 280 - 293.

⁴⁹ HALAGA, Ondrej. *Vláda ľudu víťazí nad diktatúrou*. In *Demokrat*, 1945, roč. 1, č. 3, s. 4.

⁵⁰ HALAGA, *Vláda ľudu*, s. 4.

⁵¹ Slováci spoločne s Čechmi. In *Demokrat*, 1945, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁵² V 20. storočí predstavoval politický katolicizmus na politickej scéne osobitný fenomén. Objavil sa už po výzvach pápeža Leva XIII. obsiahnutých v encyklike *Rerum novarum* v roku 1891. Katolíci (kňazi a laici) sa odvtedy začali politicky organizovať a reprezentovať katolíkov v duchu kresťansko-sociálnych zásad.

⁵³ ŠA Prešov, f. Gréckokatolícke biskupstvo, k. 981, č. 999/1947.

⁵⁴ ČERNÁK - SYRNÝ, *Husák*, s. 102.

⁵⁵ Jozef Staško (1917 - 1999) bol poslancom Ústavodarného Národného zhromaždenia za DS. V rámci kampane komunistov proti členom DS bol odsúdený na šesť a pol roka.

⁵⁶ KAPLAN, Karel. *Dva retribuční procesy. Komentované dokumenty (1946 - 1947)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992, s. 132.

⁵⁷ STAŠKO, *Slovensko po druhej svetovej vojne*, s. 16.

⁵⁸ SYRNÝ, *Slovenskí demokrati*, s. 10.

akurát žiadal, aby kňazi mali obmedzený prístup do politických funkcií. Nad ich výberom mali dozerať biskupi, čo by bolo zárukou ich správneho pôsobenia v politike podľa pravidiel cirkvi.⁵⁹

Akokoľvek, situácia začiatkom roka 1946 bola priaznivo naklonená vzniku novej strany a Cvinček bez váhania vystúpil do popredia. Nie preto, že to chceli komunisti či propaganda, ktorá na to dlhodobo pripravovala verejnosť, ale kvôli tomu, že sám zväzil vážnosť situácie. Dôvodom, ktorý otvoril dvere jeho kroku, bolo potieranie konfesionalnej parity v strane, nevýraznosť DS pri obhajobe záujmov katolíkov a jej podriaďovanie sa KSS. Zavážila tiež skutočnosť, že komunisti chceli, aby sa do čela pravicovej strany postavil Vavro Šrobár, nakoľko by nepredstavoval nijaké ohrozenie ich záujmov. Podľa vyjadrení Jána Kempného za stranu vedenú „*nezmarom Šrobárom by predsa uvedomelý katolík nemohol hlasovať.*“⁶⁰ Situáciu najvýstižnejšie vyjadril Cvinček: „*Narazil [som]na také ťažkosti a prekážky, s ktorými nebolo možné robiť kompromisy.*“⁶¹ Katolícki politici z Dočasného národného zhromaždenia a SNR sa 1. marca 1946 zišli v redakcii Katolíckych novín a podpísali zakladajúcu listinu Kresťansko-republikánskej strany. Účastníci zvolili dočasné vedenie a schválili program.⁶² Dočasným predsedom strany sa stal Cvinček a už 5. marca 1946 delegácia na čele s ním doručila žiadosť o prijatie strany za člena NF.⁶³ Dôvody urýchleného konania boli viaceré, okrem iného i termín volieb vyhlásených na 26. máj 1946.

Etablovanie strany však nebolo bezproblémové. NF žiadal zmeniť názov, „*nakoľko v zmysle záverov rokovania NF 12. 3. 1946 bod. 3 nijaká politická strana nemá byť organizovaná na konfesijnom, t. j. náboženskom základe*“, a podpísať vyhlásenie, že bude naplňať Košický vládny program. Okrem toho bolo potrebné jasnejšie sformulovať postoje strany k ČSR, ľudovej demokracii, procesu s Jozefom Tisom, poštátneniu priemyslu a školstva.⁶⁴

DS tiež vystúpila proti aktivitám Cvinčekovej strany v záujme ochrany svojej vlastnej existencie. V tlači sa objavilo vyhlásenie: „*Sme proti strane založenej na konfesionalnom základe. Táto strana by sa po čase stala obnovenou stranou ľudovou, ktorá sa tak skompromitovala v očiach celého slovenského národa. Keby na čele strany stál i sebelepší vlastenec, partizán, človek, ktorý to myslí s ČSR úprimne, mocný prúd zdola by ho zmietol.*“⁶⁵ Najmä tí, ktorí vycítili príležitosť obnoviť zašlú politickú slávu (Ferdinand Juriga, Florián Tománek a Pavol Macháček), to interpretovali ako presvedčivý a najmä varujúci dôkaz nedemokratickosti DS. Kanonik Cvinček a jeho skupina sa

⁵⁹ Slovenský národný archív (ďalej SNA), Bratislava, f. Ministerstvo zahraničných vecí, k. 210 A, č. 24/44/dôv.

⁶⁰ PETRANSKÝ, *Katolícka otázka*, s. 187.

⁶¹ CVINČEK, Andrej. V duchu demokratickej jednoty. In *Čas*, 1946, roč. 2, č. 81, s. 1.

⁶² SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 52, č. 61; Ohlas Strany slobody k slovenskému národu. In *Sloboda*, 1946, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁶³ Prihlášku podpísal A. Cvinček, povereník pôšt K. Filo, poslanci P. Blaho, J. Beharka, J. Kempný, J. Gašperík a člen SNR J. Brúha. SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116.

⁶⁴ SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116. Odpoveď predstavovalo verejné vystúpenie poslanca P. Blahu v Národnom zhromaždení 9. 4. 1946, ktorým mal rozptýliť pochybnosti o SSL. Porov.: Digitálni knihovna. Dočasné NS RČS 1946 – 1948, stenoprotokoly, 45. schůze (9. 4. 1946). Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/045schuz/s045004.htm>> [16. 5. 2022]

⁶⁵ Vyhlásenie. In *Čas*, 1946, roč. 2, č. 58, s. 1.

ocitli pod veľkým tlakom, a to tak vo vnútri vznikajúcej strany, ako aj zo strany DS a biskupov. Prenikali hlasy, že strana nevznikla z potreby slovenských občanov, ale zásahom zhora pomocou českej politickej kličky, čím mali na mysli Šrobára a čechoslovakisticky orientovaných politikov. Skutočnosť bola zrejme iná. Strana vznikla vďaka tichému súhlasu KSS, ktorá s ňou mala svoje plány a páčil sa jej každý, kto rozkladal demokraciu na Slovensku.⁶⁶

Keď opadla prvotná eufória a ukazovali sa možné dôsledky, Cvinček tajne i oficiálne začal rokovať s vedúcimi činiteľmi DS, čo vyústilo do podpísania vzájomne výhodnej dohody.⁶⁷ Karikatúra z toho obdobia zobrazovala Cvinčeka, ako dáva transfúziu chorej DS.⁶⁸

Jej podpisom (30. marca 1946) Cvinček rezignoval na ďalšie angažovanie sa v novozałożenej strane a ponechal ju jej osudu.⁶⁹ Prednosť dostali pragmatickejšie prístupy, ktoré zohľadňovali pomery v ČSR, potenciál katolíkov na Slovensku a reálne možnosti DS, v ktorej sa mentoraz mohol angažovať na vyššom straníckom poste. Niektorí ho však podozrievali, že už počas prípravných rokovaní o Kresťansko-republikánskej strane nekonal samostatne, ale podľa inštrukcií arcibiskupa Kmeťka, ktorý v silnej DS videl možnosť záchrany cirkevných záujmov a požiadaviek.⁷⁰ K tomu treba uviesť, že Kmeťko mal záujem na vytvorení osobitnej katolíckej strany, o čom svedčí fakt, že sa za ňu prihovárал u prezidenta Beneša.⁷¹

Podpis Aprílovej dohody⁷² bol dôležitým medzníkom, ktorý predstavoval koniec konfesionalizmu v politike. A to bol cieľ, ktorý chcel Cvinček dosiahnuť. Signatári sa zaviazali odstrániť nezhody pochádzajúce z náboženskej nevraživosti a deklarovali demokratického ducha. Najjednoduchším riešením bola výmena nábožensky neznášateľných osôb na významných straníckych postoch, ako i dohoda o pomere členov evanjelického a katolíckeho krídla na kandidátnych listinách. Pomer sa mal rešpektovať nielen v orgánoch strany, ale aj v hospodárskych, finančných a záujmových organizáciách a inštitúciách, na ktoré strana mala dosah. Cvinček súhlasil s podmienkami a pri podpise Aprílovej dohody sa zaviazal, že v priebehu mesiaca stiahne z NF prihlášku Kresťansko-republikánskej strany.⁷³

Na základe Aprílovej dohody došlo vo vedení DS k zásadným zmenám.⁷⁴ Znakom novej atmosféry bolo dosadenie Cvinčeka na post podpredsedu strany a člena výkonného výboru. Kvôli blížiacim sa voľbám v reorganizácii okresných a miest-

⁶⁶ PETRANSKÝ, Ivan. *Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945 - 1946*. Nitra : Garmond, 2001, s. 262 - 267.

⁶⁷ CVINČEK, V duchu demokratickej jednoty, s. 1. Zdržanlivý postoj k vytvoreniu katolíckej strany bol uverejnený aj v Katolíckych novinách: „Mnohí sa pýtajú, či budú mať katolíci svoju stranu. Naším prvotným poslaním nateraz nie je politická strana.“ *Katolícke noviny*, 1946, č. 12, s. 1.

⁶⁸ Karikatúra je uverejnená v GUBA - SYRNÝ, Jozef Lettrich, s. 174.

⁶⁹ Dohoda bola prezentovaná verejnosti 5. 4. 1946 v reakcii na vznik Strany slobody. PETRANSKÝ, *Štát a katolícka cirkev*, s. 48 - 52.

⁷⁰ STAŠKO, *Slovensko po druhej svetovej vojne*, s. 21.

⁷¹ SNA Bratislava, f. Demokratická strana II, k. 1, č. 47.

⁷² Oficiálny názov znel Záznam o dohode predsedníctva DS Slovenska. Zverejnená bola 5. 4. 1946, teda až mesiac pred voľbami.

⁷³ SNA Bratislava, f. Demokratická strana II, k. 1, č. 47.

⁷⁴ ŠUTAĽ, *Občianske politické strany*, s. 23.

nych výborov strany sa malo pokračovať na mimoriadnom zjazde, ktorý bol naplánovaný na koniec októbra 1946.

Pred blížiacimi sa voľbami a v záujme upokojenia elektorátu Cvinček po Aprílovej dohode uverejnil vyhlásenie, že „*DS ide do ďalšej práce ideovo ucelenejšia a jednotná, aby plnšie a priebornejšie bránila práva a záujmy Slovenska a republiky. Navonok a vo vnútri jednotná a silná DS je najspolahlivejšou zárukou demokracie, konsolidácie, poriadku, osobnej a majetkovej istoty Slovenska.*“⁷⁵ Cvinček veľmi dobre vedel, že blaho cirkvi sa bude odvíjať od toho, ako sa ukotví DS na Slovensku. Súhlasil s revidovaným vnútrostraníckym systémom DS a mnohé nasvedčovalo tomu, že sa podarilo rozptýliť závažné pochybnosti okolo zastúpenia katolíkov v strane.

Náboženská otázka sa stala kľúčovou súčasťou predvolebnej kampane. O hlasy katolíkov sa uchádzali aj komunisti, snažiac sa nakloniť si katolíckych biskupov a politických aktivistov. Cvinček sa prihovárал na stránkach denníka *Čas*, no nepochybne oveľa viac vykonalo usmernenie katolíckych biskupov v *Katolíckych novinách*, ktoré presvedčilo veriacich voliť slovenských demokratov. Cvinček v predvolebnej kampani apeloval na ochranu demokracie, zdôrazňoval zásady viery, morálky, osobnej slobody a súkromného vlastníctva. Na rozdiel od iných sa nezameriaval na vykresľovanie prechmatov KSS v národných výboroch, ľudovom súdnictve, bezpečnosti či inde. Vyhýbal sa sporom a otvorenej konfrontácii, čo ani nebolo v jeho povahe a tradične pôsobil v politike kultúrnej a kultivovane. Snažil sa vykresliť DS ako konštruktívnu stranu, ktorá pracuje bez revolučného křiku.

Po voľbách, ktoré pre DS na Slovensku dopadli úspešne, Cvinček sa stal podpredsedom SNR, hoci biskupi ho navrhovali do Zboru povereníkov.⁷⁶

Vyhrať voľby však nestačilo. Situáciu v DS v roku 1947 naštrbila poprava Jozefa Tisa. Cvinček ako dlhoročný politik predvídal, že pomery v ČSR môžu viesť k nástupu ďalšej totality. Po Tisovej poprave napísal: „*Keď už všetky pokusy diskreditovať a kompromitovať DS zlyhali, ako posledný tromf, na ktorý sa už dávnejšie spoliehali, má byť koniec Tisovho procesu, čím [komunisti] chcú zastrašiť slovenských katolíkov, počnúc biskupmi, kňazmi a inteligenciou, až po posledného poslíčka.*“⁷⁷ V súvislosti s Tisovým procesom sa DS dostala do nepriaznivej situácie, do ktorej ju vmanévrovala jednak česká politika, jednak slovenskí komunisti. Cvinček sa sťažoval, že komunisti „*falšujú skutočnosti, skresľujú ich a prifarbuju i pristrihujú podľa svojej partajnej potreby.*“⁷⁸ Bola s tým spojená aj jeho osobná skúsenosť. Štátna bezpečnosť zatkla jeho osobného tajomníka Jozefa Bystrického na základe vykonštruovaného obvinenia zo sprisahania a protištátnej činnosti. Tento a iné škandály sprevádzala necitlivosť masovokomunikačných prostriedkov a manipulácia spoločnosti pri rúcaní základných princípov demokracie. Prenikali správy, že strana opäť smeruje k rozštiepeniu a jedným z kandidátov na post predsedu novovytvorenej strany mal byť Cvinček. Nebola to pravda. Pokiaľ išlo o neho, neodkláňal sa od Aprílovej dohody a zostával verný prijatým záväzkom. Opakovane vystríhal pred ideologickou

⁷⁵ Hor sa do práce za mohutnú a víťaznú DS. In *Demokrat*, 1946, roč. 2, č. 81, s. 1.

⁷⁶ Napokon sa namiesto neho stal povereníkom pôšt člen DS a katolícky kňaz Jozef Lukačovič. ČERNÁK - SYRNÝ, *Husák*, s. 131.

⁷⁷ CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobré, zlé. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.

⁷⁸ CVINČEK, Andrej. Nevytľkať stranický kapitál z piešťanských udalostí. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 67, s. 3.

hegemoniou komunistov, politickými zápasmi medzi demokratmi a apeloval na súdržnosť DS.⁷⁹

Štátna bezpečnosť od apríla 1947 disponovala spravodajskými informáciami, že Cvinček nemá dôveru biskupského zboru, a to vzhľadom na svoju československú orientáciu.⁸⁰ Faktom je, že biskupi jeho politickú angažovanosť podporovali, hoci nie bez kritických pripomienok. Biskup Vojtaššák vyzval členov biskupského zboru, aby pôsobili na katolíckych poslancov (kňazov i laikov). Tvrdil, že by mali odstúpiť, nakoľko nesplnili predvolebné sľuby a mohli za nové krivdy páchané na slovenských katolíkoch.⁸¹

Cvinček v situácii zvyšujúceho sa tlaku komunistov trval na zachovaní DS. Považoval ju za správnu demokratickú stranu a protipól ku KSS. Povzbudzoval straníckych kolegov, aby sa ešte viac zomkli a povzniesli sa nad partikulárne záujmy v prospech univerzálnych.⁸² Napriek tomu dochádzalo k nárastu pesimistických postojov v strane, vzájomnému odsudzovaniu, nedôvere a pomerne veľkému odlihu členov do KSS.

Obrat k negatívnejmu hodnoteniu DS bol spôsobený usvedčením niekoľkých jej členov z protištátnej činnosti, a to vrátane generálneho tajomníka Jána Kempného. Atakovaná DS zostavila vyšetrovaciu komisiu (Jozef Letterich, Andrej Cvinček, Fedor Hodža, Štefan Kočvara), aby preverila obvinenia. Ozývali sa hlasy na zriadenie dočasného kuratória, ktoré malo prevziať vedenie strany. Jeho členmi sa stali Jozef Letterich, Ivan Pietor, Fedor Hodža, Andrej Cvinček, Martin Kvetko a Milan Polák. Cvinček bol považovaný za jedného z autentických a neskompromitovaných členov strany. Problémy mal však vyriešiť zjazd, ktorý sa konal 24. – 25. januára 1948. Na ňom sa uskutočnili nové voľby predsedníctva. Cvinček prekvapujúco obhájil post podpredsedu, hoci komunisti po procese s Tisom viedli proti nemu otvorenú kampaň (vyčítali mu jeho nevýraznú odbojársku činnosť).⁸³ Na druhej strane ho spolu s Jozefom Letterichom vnímali ako potenciálneho komunistického spojenca v pripravovanom krízovom období.⁸⁴

Protidemokratický mocenský zápas, ktorý sa začal rozohrávať v Prahe, sa vo februári 1948 preniesol na Slovensko. Bezpečnosť využívala vyšetrovanie z protištátnej činnosti na paralyzovanie sekretariátov DS. Komunisti dávali najavo, že na ich strane je sila. Cvinčekova činnosť v predsedníctve SNR sa v tých dňoch koncentrovala na upokojenie pomerov. Bol presvedčený, že dôsledné rešpektovanie ľudovej demokracie môže priniesť východisko z krízy. Tvrdil, že strany musia revidovať svoje vznešené ciele a programy, pretože v praktickej politike sa ukázali iba prázdnyimi slovami.⁸⁵

⁷⁹ Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine (LA SNK, Martin), zbierka (zb.) Andrej Cvinček, signatúra (ďalej sign.) 65A2.

⁸⁰ ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 443 – 443.

⁸¹ ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 48.

⁸² AMV ČR Praha, f. 2M, č. 12828.

⁸³ Pokrokové sily nastupujú. In *Partizán*, 1947, roč. 3, č. 39, s. 1.

⁸⁴ Proces s druhou skupinou sprisahancov začal. In *Obrana ľudu*, 1948, roč. 4, č. 102, s. 1.

⁸⁵ Dôstojný priebeh voľby výkonného výboru DS. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 22, s. 2.

V tejto súvislosti sa objavil problém, pretože v rámci verejnej očisty sprevádzanej nezákonnosťami sa predstavitelia DS nemali o koho oprieť. Príkladom bola demisia ministrov 20. februára 1948. Komunisti využili situáciu na štátny prevrat. Husák vyhlásil, že demisiu ministrov DS treba považovať aj za demisiu zástupcov demokratov v Zbore povereníkov, voči čomu sa ohradilo predsedníctvo SNR. Na mimo-riadnom zasadnutí 23. februára 1948, ktorého sa zúčastnili iba traja členovia, pretože komunistickí zástupcovia sa nedostavili, Jozef Lettrich, Andrej Cvinček a Anton Granatier prijali uznesenie, že „Zbor povereníkov legálne trvá v takom zložení, ako ho po predchádzajúcom súhlase vlády republiky vymenovalo predsedníctvo SNR.“⁸⁶ Zo strany demokratov išlo o labutiu pieseň na záchranu demokracie. Dňa 25. februára 1948 člen DS a podpredseda SNR Milan Polák prostredníctvom rozhlasu vyzval členov DS, aby začali s očistou. V praxi to znamenalo, že sa mali dištancovať od politiky strany, vstúpiť do akčných výborov a nastúpiť cestu „ľudovodemokratického procesu“. V ten istý deň popoludní vznikol Akčný výbor DS, ktorý vylúčil zo strany 26 poslancov a zbavil ich mandátov v SNR i Ústavodarnom zhromaždení.

Hoci Cvinček nepatril k vylúčeným, 27. februára 1948 spolu s ďalšími troma poslancami DS dobrovoľne rezignoval na poslanecký mandát a zriekol sa funkcie podpredsedu SNR.⁸⁷

Týždeň pred demisiou tlačový orgán *Demokrat* priniesol jeho prejav, v ktorom informoval o vládnej kríze a o tom, že komunisti úmyselne neplnili uznesenia vlády, zneužívali ministerstvo vnútra, ktoré sa stalo ich „predĺženou rukou“. Prejav končil apelom: „Sme za demokraciu.“⁸⁸ Bolo to posledné zvolanie na záver politického angažovania v DS, ktoré trvalo od roku 1943. Dňa 28. februára 1948 tlačový orgán DS prestal vychádzať. Politický boj prešiel do mocenskej agresie, fyzickej likvidácie a verejnú očistu sprevádzali nezákonnosti.

Právny demokratický štát bol principiálne odmietnutý. Cvinček sa stiahol z vrcholnej politiky, hoci sa mohol uchádzať o miesto v Strane slovenskej obrody, ktorú so súhlasom komunistov v marci 1948 založili bývalí členovia DS.⁸⁹ Bol však názorovo vyprofilovaný. Mal 68 rokov a rozhodol sa odísť z politiky. Evidentne sa chcel hodnotovo vyhraniť a nechcel kolaborovať s nastupujúcim nedemokratickým režimom. Gottwalda považoval za nebezpečného politika, ktorý rozpútal hystériu a pokračoval v nej aj ako prezident.⁹⁰ Zároveň chcel byť solidárny. Cvinčekov najbližší kolega Jozef Lettrich v marci 1948 emigroval do Spojených štátov amerických. Za rovnako dramatických okolností emigrovalo do Londýna 28 slovenských poslancov. Nový režim nebol o nič milosrdnejší ani voči tým, ktorí ostali. Do konca roka 1948 bolo zatknutých 111 osôb a podaných 395 trestných oznámení na politicky nespoľahlivé osoby.⁹¹

Cvinček nasledujúce obdobie života spojil s dobrovoľnou izoláciou ako člen nitrianskej kapituly. Mal zvyk, že prichádzal do Katedrály sv. Emeráma v Nitre,

⁸⁶ ČERNÁK - SYRNÝ, *Husák*, s. 195.

⁸⁷ ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 73.

⁸⁸ Vina za vládnu krízu padá iba na komunistov. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 45, s. 2.

⁸⁹ ČERNÁK - SYRNÝ, *Husák*, s. 206.

⁹⁰ Vina za vládnu krízu padá iba na komunistov. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 45, s. 2.

⁹¹ ŠUTAJ, *Občianske politické strany*, s. 80.

kde premýšľal a meditoval pred oltárom sv. Jána Nepomuckého. Cítil sa vyčerpaný, hoci dovtedy netrpel žiadnou zvláštnou chorobou.⁹² Podľa hlásení Štátnej tajnej bezpečnosti sa s nikým nestretával, s nikým nekomunikoval, nič nenapísal. Zomrel 16. mája 1949 na sviatok sv. Jána Nepomuckého.⁹³

Historická skúsenosť potvrdzuje, že túžba po demokracii vzplanie v momente jej absencie, aby po jej získaní paradoxne znovu stroskotala. Cvinčekovo vnímanie demokracie nemožno interpretovať bez geopolitického a domáceho zasadenia do povojnovej atmosféry a udalostí, ktoré charakterizovali záver štyridsiatych rokov 20. storočia. Nijako sa nevymykalo z reálií polarizovanej a rozdelenej Európy či domácich tendencií. Možno povedať, že jeho chápanie a politická prax predstavovali osobitnú cestu, ktorá bola bytostne spojená s tým, že z hľadiska ideovo-politického spektra zastával postoje kresťansko-sociálne orientovaného politika. V jednotlivých životných fázach sa na politickom spektrograme pohyboval od stredy doprava a viditeľne sa vyhýbal extrémistickým postojom. Pred vojnou i po nej si dokázal zachovať odstup od totalitnej politiky a vymknúť sa z rúk absolútnej moci, ktorá sa ho snažila získať či podriaďiť. Prejavilo sa to tiež v momente, keď stál pri vzniku dvoch demokratických strán, ktoré obozretne reagovali na tendencie, ak sa krajina nebezpečne začala nakláňať k totalite. Preukázateľne bol inšpirovaný encyklikami *Rerum novarum*, *Quadragesimo Anno* a *Mystici corporis*, ktoré za kľúč k budovaniu ľudskej spoločnosti považovali solidaritu, pravdu a slobodu. K týmto hodnotám pridával vlastnú charakterovú črtu – takt. Garancia základných ľudských a občianskych práv, rovnováha moci a pluralitný súťaživý stranícky systém boli hlavnými predpokladmi demokracie, ktorú presadzoval. Pokiaľ išlo o stranícke angažovanie, strany považoval za miesto demokratických diskusií a hľadania konsenzu. Nielen o tom rozprával, ale sám sa usiloval rešpektovať sebou vyslovenú zásadu, že „*demokracia zaväzuje voči občanom*.“⁹⁴ Lenže politika koncom prvej polovice 20. storočia nebola o demokracii a takte, vlastnostiach, ktoré vystihovali Cvinčeka, ale o ostrých lakťoch, resp. politických záujmoch a pragmatických krokoch, ako ich naplniť na prahu prepukajúcej studenej vojny.

Archívne pramene

Archív Ministerstva vnútra ČR, Praha, f. 2M.

Archív Ministerstva zahraničných vecí ČR, Praha, f. Druhá sekce.

Diecézny archív v Nitre, f. A. Cvinček.

Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine, z. Andrej Cvinček.

Slovenský národný archív, Bratislava, f. Demokratická strana, f. Ministerstvo zahraničných vecí; f. ÚP SNR.

Štátny archív v Prešove, f. Gréckokatolícke biskupstvo.

⁹² KULLOVÁ, Lucia. Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta humanitných vied. Katedra histórie. Banská Bystrica : FHVUMB, 2013, s. 62.

⁹³ Je pochovaný v krypte katedrálneho chrámu v Nitre.

⁹⁴ Vina za vládnú krízu padá iba na komunistov. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 45, s. 2.

Publikované pramene

PREČAN, Viliam. *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965.

Dobová tlač

Cirkevné listy, 1945.
Čas, 1944, 1946, 1947.
Demokrat, 1945, 1946, 1947, 1948.
Katolícke noviny, 1945.
Ludový chýrnik, 1927.
Ludová politika, 1925, 1930.
Obrana ľudu, 1948.
Partizán, 1946, 1947.
Sloboda, 1946.

Literatúra

BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 – 1944. In PEKNÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012.

BEHARKA, Ján. Moje reminiscencie na SNP. Kto robil odboj a povstanie. In KVETKO, Martin – LIČKO, Miroslav. *Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní*. Toronto : Stála konferencia slovenských demokratických exulantov, 1976.

ČECHOVÁ, Františka. K problematike farských patronátov v Nitrianskom biskupstve za episkopátu Karola Kmeľka. In *Historický časopis*, 2007, roč. 55, č. 3.

ČERNÁK, Tomáš – SYRNÝ, Marek. *Husák, vrcholy a pády (1945 – 1951)*. Bratislava : Marenčin PT, 2018.

ČULEN, Konštantín. Vznik a zánik Demokratickej strany na Slovensku. Middletown : Jednota Press, 1950.

FREMAL, Karol – MIČEV, Stanislav. Dr. Vavro Šrobár v odboji a SNP (1943 – 1945). In PEKNÍK, Miroslav et al. *Dr. Vavro Šrobár, politik, publicista a národnoosvetový pracovník*. Bratislava : Ústav politických vied SAV, 2012.

GUASCO, Maurilio. *I cattolici nel mondo contemporaneo (1922 – 1958)*. Milano : San Paolo, 1997.

GUBA, Ivan – SYRNÝ, Marek et al. *Jozef Lettrich a jeho doba*. Martin : Nadácia Jozefa Lettricha, 2016.

HALAGA, Ondrej. Vláda ľudu vífazi nad diktatúrou. In *Demokrat*, 1945, roč. 1, č. 3.

KAPLAN, Karel. *Dva retribuční procesy. Komentované dokumenty (1946 – 1947)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992.

KULLOVÁ, Lucia. Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Fakulta humanitných vied. Katedra histórie. Banská Bystrica : FHVUMB, 2013.

LETTRICH Jozef. *O Slovenskej národnej rade*. Bratislava : Povereníctvo SNR pre informácie, 1945.

LETZ, Róbert. *Slovensko v rokoch 1945 – 1948 na ceste ku Komunistickej totalite*. Bratislava : Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie v Bratislave, 1994.

- LETZ, Róbert. Politický režim na Slovensku 1944 – 1948. Charakteristika režimu, jeho základné trendy vývoja k februáru 1948. In PODOLEC, Ondrej (ed.). *Február 1948 a Slovensko. Zborník z vedeckej konferencie Bratislave 14. – 15. február 2008*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2018.
- LIČKO, Miroslav John. *Ako chutí cudzina*. Bratislava : Kaligram, 1999.
- MARŤÁK, Michal. Andrej Hlinka a Martin Mičura – k začiatkom ich politického i osobného vzťahu. In LETZ, Róbert. – STANO, Pavol (ed.). *Národe môj: Pamätnica 150. výročia narodenia Andreja Hlinku*. Bratislava : PostScriptum, 2015.
- OLEXÁK, Peter – ŽLNAY, Stanislav. Realizácia Modu vivendi – aktéri a rozpory v Rožňavskej diecéze. In *Disputationes scientificae Universitatis Catholicae in Ružomberok*, 2021, roč. 21, č. 4.
- PETRANSKÝ, Ivan. *Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945 – 1946*. Nitra : Garmond, 2001.
- PETRANSKÝ, Ivan. Katolícka otázka v politike komunistickej strany a voľby roku 1946. In SYRNÝ, Marek et al. *Rok po vojne. Slovensko a Európa v roku 1946*. Banská Bystrica : Múzeum SNP v Banskej Bystrici, 2017.
- PRÍHODOVÁ, Edita. Kultúrna činnosť katolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1948. Analýza kultúrnych časopisov Nová práca a Verbum. In *Kultúrne dejiny*, 2016, roč. 7, č. 2.
- STAŠKO, Jozef. *Slovensko po druhej svetovej vojne, Aprílová dohoda r. 1946*. Ontario : Good Books, 1977.
- SYRNÝ, Marek. *Slovenskí demokrati 44-48 – Kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944-1948*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2010.
- SYRNÝ, Marek. Jesenná politická kríza na Slovensku v roku 1947. In PODOLEC, Ondrej (ed.). *Február 1948 a Slovensko. Zborník z vedeckej konferencie Bratislave 14. – 15. február 2008*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2018.
- ŠTOFANÍK, Jakub. Masarykov kult na Slovensku? Vznik Československa a formovanie republikánskeho naratívu vo verejnom priestore. In *Kultúrne dejiny*, 2020, roč. 11, Supplement.
- ŠŤATAJ, Štefan. *Občianske politické strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948*. Bratislava : Veda, 1999.

Internetové zdroje

Digitální knihovna. Dočasné NS RČS 1946 – 1948, stenoprotokoly, 45. schůze (9. 4. 1946). Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/045schuz/s045004.htm>> [16. 5. 2022]

SUMMARY

“We are for democracy.” Canon Andrej Cvinček and his perception and realization of democracy

Andrej Cvinček was born in Olešna, district Čadca, on the 27th of November 1880. He died and was buried in Nitra in 1949. He went to secondary school in Žilina, Nitra and Esztergom. He studied theology in Budapest. He was ordained a priest in 1904. He was chaplain in Nováky, Horná Súča, Zákopčie, in Čápor and in Divín. From 1910 onwards, he was parish administrator in Mojšín, and from 1917 in Krásno nad Kysucou. In 1926, he became the parish priest of Krásno nad Kysucou and was appointed as a canon of the Nitra diocese. In 1937, he

became a papal prelate and in 1938 he was elevated to an apostolic protonotary. During the Austro-Hungarian Empire Cvinček belonged to the group of Slovak patriotic priests. He was an active member of the St. Adalbert Society. After the revolution, he gained popularity when he, as a member of the committee, tried to revive the society. He also became politically active. First, he was a proponent of the Slovenská ľudová strana (Slovak people's party), a party that was striving for autonomy. In 1925, he co-founded the offshoot of the Československá strana lidová (Czechoslovak people's party) in Slovakia that was headed by Martin Mičura and was elected into the party's committee. From December 5th, 1927 onwards, he became a deputy for his party in the Krajinské zastupiteľstvo, a regional administrative body in Czechoslovakia at this time. After the Munich Agreement, he withdrew from politics and kept a critical distance from politics and its political elites in the years from 1939 - 1945. He became a member of the antifascist resistance. Cvinček was member and vice chairperson of the Demokratická strana (Democratic Party) after the renewal of the ČSR. In 1947, he helped to found the Katolícka republikánska strana (Catholic Republican Party).

Canon Cvinček and his fellow party members were facing pressure from inside the new party as well as from outside, i.e. from the Demokratická strana DS (Democratic Party) and from the bishops. It was said that the new party was not necessary for Slovak citizens, but that it was the result of an operation conducted by the Czech political elite people like Vavro Šrobár and Czechoslovak activists. After the first euphoria and facing possible consequences, Cvinček began to negotiate with leading heads of the DS (Democratic Party) which led to a mutually beneficial agreement. After the communist coup d'état, Cvinček gave up his membership in the Slovenská národná rada (Slovak National Council).

We cannot interpret Cvinček's perception of democracy without an analysis of the geopolitical and local events and of the zeitgeist of the 1940ies. His understanding of a people's democracy was an alternative concept within the political powerplay that manifested in Slovakia after the year 1944. We can take it for granted that Cvinček had been inspired by the encyclicals *Rerum Novarum*, *Quadragesimo Anno* and *Mystici corporis*, which he made use of as a theoretical basis. His foundations were truth and freedom, to which we must add a personal trait of character: tactfulness. He co-founded parties which can be seen as a consequence of changes in the political environment: Cvinček considered parties as a place of discussion and the finding of consensus. Concerning freedom, he thought that every citizen should have the right to choose that party which best represented their values and made the best use of means to achieve the respective goals. His opinion was that "*elected functionaries who cross the threshold of parliament or of the national council and vote under the whip of their party are politically and morally responsible with regard to the citizens.*" Politics at the end of the first half of the 20th century, however, were not so much about friendship, but about using one's elbows, i.e. about how to push through political interests and to take the next pragmatic step forward. A love for tactfulness and democracy, both qualities of Cvinček's character, were not in high esteem at the threshold to a new era, the Cold War.

doc. PhDr. Peter Olexák, PhD.; Katolícka univerzita v Ružomberku
Katedra histórie; Filozofická fakulta
SK-034 01, Ružomberok; Hrabovská cesta 1B
e-mail: <peter.olexak@ku.sk>
ORCID: 0000-0002-3667-9612